

การสื่อสารเพื่อการสืบทอดและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน กรณีศึกษา ประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด*,** Communication for Inheriting and Sustainable Tourism Development: A Case Study of Bun Phawet Festival in Roi Et

ประภาภรณ์ รัตน์***
Prapaporn Ratano****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อการสืบทอดและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของประเพณี กระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดและการสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ดอย่างยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่า บุญผะเหวดมีบทบาทสืบเนื่องด้านศาสนา การสร้างสายสัมพันธ์ การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา บทบาทคลี่คลายด้านความงดงามของความเป็นท้องถิ่นอีสานและการคลี่คลายอันเกิดจากการปรับประยุกต์ บทบาทเพิ่มเติมใหม่ด้านการท่องเที่ยว พื้นที่ในการนำเสนอตัวตน พื้นที่

*วันที่รับบทความ 24 กันยายน 2562; วันที่แก้ไขบทความ 20 พฤศจิกายน 2562; วันที่ตอบรับบทความ 11 ธันวาคม 2562

**งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

***อาจารย์ประจำสาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ช่องทางการติดต่อ : 043 556 111 หรือ prauey@gmail.com

****Lecturer, Public Relations Major, Faculty of Liberal Arts and Science, Roi Et Rajabhat University, Roi Et, Thailand, Telephone 043 556 111 E-mail: prauey@gmail.com

นำเสนอความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ส่งสารอยู่ในทุกระดับของสังคม เนื้อหาที่ทำการสื่อสารมีทั้ง ความหมายเดิม และการสร้างความหมายใหม่ ผ่านช่องทางการสื่อสารหลากหลายโดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ มีการปรับกิจกรรมเพื่อสร้างผู้รับสาร กลุ่มเยาวชน อย่างไรก็ตามการสื่อสารจะต้องสื่อสารรูปแบบและความหมายควบคู่กันไป การสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวด อย่างยั่งยืนสามารถสื่อสารในรูปแบบ Phawet PASUK Model (ผะเหวด พาสูก) ประกอบด้วย การมีส่วนร่วม การสร้างสรรค์กิจกรรม การเล่าเรื่อง การสะท้อนเอกลักษณ์ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อให้บุญผะเหวด กลายเป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตและนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การสื่อสารเพื่อการสืบทอด / การท่องเที่ยวยั่งยืน / บุญผะเหวด

Abstract

Communication for inheriting and sustainable tourism development: A case study of Bun Phawet festival in Roi-Et has four objectives 1) study roles of Bun Phawet festival, 2) to investigate communication for inheriting process, 3) to identify communication for inheriting and sustainable tourism development. The data collection in this qualitative method were from in-depth Interview, focus group, and non-participant observation.

The research findings showed that Bun Phawet has a continuous role in religion, relationship building, conservation and preservation of wisdom, unravel role in the beauty of the local E San style and the relief from the adaptation, New role in tourism, area for present yourself and creative area. Communication for maintaining Bun Phawet festival in Roi-Et has sender at every level of society. The messages of the communication have both the original meaning and creating new meanings through various communication channels, especially social media and activities to create youth recipient. However, communication must communicate forms and meanings together. Communication process for sustainable tourism development, Bun Phawet festival can communicate in the form of Phawet PASUK model consists of participation, activity

creation, storytelling, unique reflection and knowledge transfer to make Bun Phawet become a living museum and lead to sustainable tourism.

Keyword: Communication for Inheriting / Sustainable Tourism / Bun Phawet

บทนำ

บุญผะเหวด หรือบุญพระเวส บุญเดือนสี่ของชาวอีสาน เป็นหนึ่งในประเพณีที่สำคัญในอีสานสอง บุญผะเหวดเป็นการทำบุญเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงชาติต่าง ๆ ขององค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมีครั้งยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในครั้งที่ทรงอุบัติเป็นพระเวสสันดร เดิมสาระสำคัญของการจัดงานบุญผะเหวด คือ การฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดกหรือเทศน์มหาชาติซึ่งมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ ให้จบภายในวันเดียวเพื่อเป็นการระลึกถึงการบำเพ็ญเพียรอันยิ่งใหญ่ด้วยวิธีบริจาดทานหรือทานบารมีอันถือเป็นการบำเพ็ญบารมีชาติสุดท้ายหรือมหาชาติของพระองค์ก่อนจะตรัสรู้เป็นพระพุทเจ้า ปัจจุบันงานบุญผะเหวดเป็นงานบุญยิ่งใหญ่ของชาวอีสานที่มีการจัดในหลายพื้นที่ทั้งในเขตตำบล อำเภอ และจังหวัด จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดทางตอนกลางของภาคอีสานได้ชื่อว่าเป็น เมืองเอกแห่งพระพุทธศาสนาในอนาคต (หนังสือที่ระลึกงานบุญผะเหวด, 2543) จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่เป็นดินแดนแห่งพุทธศาสนาของอีสานตอนกลางมีวัดวาอาราม เจดียย์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาความเชื่อมั่นในพุทธศาสนาอันแข็งแกร่ง อีกทั้งในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดร้อยเอ็ดได้มีการจัดงานประเพณีทั้ง 12 เดือน ดังที่ปรากฏในอีสานสิบสองของชาวอีสาน อย่างไรก็ตามในอดีตจังหวัดร้อยเอ็ดไม่ได้มีประเพณีใดที่ถูกยกขึ้นมาเป็นประเพณีประจำจังหวัด จนถึงปี พ.ศ. 2534 มีมติให้จัดงานประเพณีบุญผะเหวดขึ้นมาเป็นประเพณีประจำจังหวัด จากความเป็นมาของการจัดงานบุญผะเหวดในยุคเริ่มต้นจะเห็นได้ว่ามีทั้งแนวคิดของการสืบทอด รักษา และแนวคิดเรื่องการสร้างประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดร้อยเอ็ด

เมื่อพิจารณาบุญผะเหวดให้กลายเป็นสื่อในมุมมองทาง
นิเทศศาสตร์แล้วจะพบว่ายังมีอีกหลายมิติที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษา
เรื่องบุญผะเหวด ซึ่งผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการการสื่อสาร
วัฒนธรรมเชิงรุกที่ถูกนำมาใช้กับบุญผะเหวดเพื่อรองรับลักษณะบริบท
ทางสังคมวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ระยะเวลา
ที่ผ่านมานั้นการจัดงานบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ดมีการเปลี่ยนแปลง
ไปตามยุคสมัย รวมถึงกระบวนการสื่อสารความหมาย ลักษณะการการจัด
กิจกรรม การใช้การสื่อสาร บทบาทและคุณค่าของบุญผะเหวดต่อท้องถิ่น
ต่อประชาชนชาวร้อยเอ็ดยังคงถูกส่งผ่านมาอย่างครบถ้วนหรือคงไว้แต่เพียง
รูปแบบแต่คุณค่าได้หล่นหายไป

การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการวัฒนธรรมเชิงรุกของบุญผะเหวด
อันประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ที่ผู้วิจัยต้องการไขข้อสงสัยข้อคำถามที่
ถูกตั้งขึ้นกับบุญผะเหวดเสมอมา ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือ บทบาทหน้าที่ของ
บุญผะเหวดประเพณีประจำจังหวัดที่จัดอย่างต่อเนื่องได้มีการเปลี่ยนแปลง
บทบาทหน้าที่หรือคุณค่าของบุญผะเหวดหรือไม่ มีบทบาทใดบ้างที่ยัง
สืบเนื่อง ได้รับการคลี่คลาย หน้าที่เพิ่มมาใหม่ หรือสูญหายไป รวมถึงมี
กระบวนการในการสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวดสู่
การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อ
การนำไปใช้เป็นแนวทางในการธำรงรักษาประเพณีอันดีงามอย่างครบถ้วน
ทั้งรูปแบบ คุณค่า และการประยุกต์ศาสตร์ด้านนิเทศศาสตร์ในการสื่อสาร
เพื่อสืบทอดประเพณี การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่ส่งเสริมมิติทางเศรษฐกิจควบคู่
กับการพัฒนาด้านวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ดอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด กรณีศึกษาประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดเท่านั้น และช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลอยู่ช่วงการจัดประเพณีบุญผะเหวดปี 2562

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยประยุกต์ในการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลวิจัยไปพัฒนาการสื่อสารเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนก่อให้เกิดผลด้านสังคม และเศรษฐกิจ
3. สามารถเป็นแนวทางด้านวิชาการในการศึกษาแบบบูรณาการระหว่าง การสื่อสาร สื่อประเพณี และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิด ทฤษฎีมาเป็นกรอบในการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยกรอบใหญ่ของแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม แนวคิดบทบาทหน้าที่ของสื่อประเพณี และแนวทางในการสื่อสารเพื่อการสืบทอดที่ยั่งยืนซึ่งกาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2551) จะได้ให้แนวทางในการวิเคราะห์กระบวนการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม อธิบายเพิ่มเติมถึงกระบวนการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิต วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมล้วนมีแหล่งที่มา เส้นทางทำให้ความหมายการศึกษาในด้านการผลิต คือ การศึกษาว่าใครเป็นผู้สร้าง การให้ความหมาย การถ่ายทอดความหมายที่สามารถสร้างความเข้าใจที่ตรงกันทั้งผู้ผลิตและผู้รับ 2) ด้านการเผยแพร่ วัฒนธรรมที่ถูกผลิตขึ้นในแต่ละสังคมผู้ผลิตวัฒนธรรมนั้นมีวิธีดำเนินการเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมนั้นให้เป็นที่รับรู้ ในแต่ละกลุ่มสังคมจะมีการแบ่งปันความหมายด้วยวิธีการต่างกันไป โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มสังคมมีพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตวัฒนธรรมนั้น 3) ด้านการบริโภค พิจารณาในมิติของการรับรู้วัฒนธรรม การรับรู้ของสมาชิกในสังคมที่เข้าไปมีส่วนร่วม ทั้งนี้การรับรู้ความหมายอาจแตกต่างกันตามความสนใจ ความรู้ อารมณ์ ประสบการณ์การสั่งสมทางวัฒนธรรมของแต่ละบุคคล 4) ด้านการผลิตซ้ำ เมื่อวัฒนธรรมถูกผลิต เผยแพร่ และบริโภค กระบวนการสำคัญที่จะทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง คือ การผลิตซ้ำ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ความสัมพันธ์ของคนในสังคม การสื่อสารผ่านสื่อบุคคลหรือช่องทางสื่อสารต่าง ๆ ล้วนเป็นการเส้นทางของการส่งต่อทาง

วัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมมาใช้ในการวิเคราะห์ การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ด การสร้างแนวทางการปรับประยุกต์เพื่อให้เกิดการผลิตซ้ำให้คงอยู่ในรุ่นต่อไป

นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อพิธีกรรม อันหมายถึงคุณสมบัติของสื่อพิธีกรรมในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาต้องการศึกษา บทบาทหน้าที่ของประเพณี ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1) หน้าที่สืบเนื่อง หมายถึง หน้าที่ของบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ที่สืบทอดมาจากอดีตจนถึง ปัจจุบัน 2) หน้าที่หายไป หมายถึง หน้าที่ของบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ที่หายไปในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากบริบทสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป 3) หน้าที่คลี่คลาย หมายถึง หน้าที่ของบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด คลายตัวหรือขยับตัวออกไปไม่เหมือนเดิมทั้งหมดเป็นการปรับประยุกต์ตนเอง รวมถึงบางส่วนที่คงเดิมหรือลดขนาดตนเองลงมา 4) หน้าที่เพิ่มใหม่ หมายถึง ความสามารถหรือศักยภาพของบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งอาจจะเกิด จากศักยภาพของประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ในการแก้ไข หรือส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงบางมิติในสังคม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากหน่วยงานในจังหวัดที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด 4 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด หอการค้า จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดร้อยเอ็ด และสำนักงานท่องเที่ยว

เที่ยวกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานและนำไปสู่การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่มต่อไป

การสนทนากลุ่ม แบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกณฑ์ในการเลือกหน่วยงาน คือ หน่วยงานที่มีภาระงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีบุญผะเหวด ผู้วิจัยใช้การเลือกผู้สนทนากลุ่มด้วยวิธีการเจาะจง และวิธีการลูกโซ่ (Snowball sampling) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติงาน โดยให้ข้อคำถามปลายเปิดในประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของประเพณีบุญผะเหวด การสื่อสารเพื่อการสืบทอด และแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย เทศบาลจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด นักวิชาการสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด สภาวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด วิทยาลัยนาฏศิลป์จังหวัดร้อยเอ็ด สื่อมวลชน

กลุ่มที่ 2 ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ช่วงอายุและการมีส่วนร่วมกับบุญผะเหวด โดยกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มอยู่ในช่วงอายุ 30-34 ปี จำนวน 3 คน 35 - 40 จำนวน 3 คน 40 – 45 ปี จำนวน 2 คน และมากกว่า 50 ปีจำนวน 2 คนทั้งนี้การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในช่วงอายุแตกต่างหลากหลายเนื่องจากแต่ละช่วงอายุจะมีประสบการณ์ร่วมกับประเพณีบุญผะเหวดที่แตกต่างกันตามบริบทของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

กลุ่มที่ 3 เยาวชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเป็นตัวแทนจากสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดร้อยเอ็ด ที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 5 คน และกลุ่มเยาวชนระดับอุดมศึกษา จำนวน 5 คน

ผลการวิจัย

1. บทบาทหน้าที่ของประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด

บทบาทหน้าที่ของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด จากการเก็บข้อมูลทั้งการสัมภาษณ์การสนทนากลุ่มพบว่าบทบาทหน้าที่ของบุญผะเหวดสามารถแบ่งได้ 4 บทบาท ดังนี้ บทบาทสืบเนื่อง บทบาทคลี่คลาย บทบาทเพิ่มใหม่ และบทบาทหายไป ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็น 2 ยุค คือ ก่อนและหลังจากปี 2534 ซึ่งประเพณีบุญผะเหวดถูกจัดให้เป็นประเพณีประจำจังหวัด

ตารางที่ 1 บทบาทหน้าที่ของประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด

	บทบาทสืบเนื่อง	บทบาทคลี่คลาย	บทบาทเพิ่มใหม่	บทบาทหายไป
ก่อน	- บทบาทสืบเนื่องด้านศาสนา - บทบาทสืบเนื่องด้านการสร้างสายสัมพันธ์	- สมาชิกที่เข้าร่วมในช่วงวัยทำงานแห่งหายอื่นเนื่องจากการย้ายถิ่นทำงาน	ไม่พบ	ไม่พบ
หลัง	- บทบาทสืบเนื่องด้านศาสนา - บทบาทสืบเนื่องด้านการสร้างสายสัมพันธ์ - บทบาทสืบเนื่องด้านการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา	- การคลี่คลายความตงามของความเป็นท้องถิ่นอีสาน - การคลี่คลายอันเกิดจากการปรับประยุกต์ เช่น การเทศน์มหาชาติเครื่อง<u>ฮ้อย</u> เครื่อง<u>พั้น</u> - การรับรู้ความหมายสัญลักษณ์ของสมาชิกที่เข้าร่วมในช่วงวัยเยาวชน	- การท่องเที่ยว - เศรษฐกิจ - พื้นที่ในการนำเสนอตัวตน - พื้นที่นำเสนอความคิดสร้างสรรค์	ไม่พบ

ผลการวิเคราะห์ตามต้นไม้แห่งคุณค่าของประเพณีบุญผะเหวด วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของต้นไม้แห่งคุณค่าตามแนวคิดที่ประกอบส่วนที่มองไม่เห็น คือ ราก และส่วนที่มองเห็น คือ ลำต้น ดอก ใบ ผล ซึ่งรากหมายถึง ส่วนที่เป็นคุณค่าหรือเนื้อหาสาระของประเพณี ซึ่งปรับเปลี่ยน ได้

ยาก รากของประเพณีบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ ความเชื่อของประเพณีบุญผะเหวด ลำต้นหมายถึง ส่วนที่ยึดรากเอาไว้ให้มั่นคง คือ ลำต้นที่มีแก่นสำคัญอยู่ภายใน ได้แก่ ที่มา เทศน์มหาชาติ ความเชื่อที่ยึดโยงกับศาสนา เป็นต้น ดอก ใบ ผล หมายถึง ส่วนที่เป็นรูปแบบ องค์ประกอบย่อยของพิธีกรรม ซึ่งปรับเปลี่ยนได้ เช่น กัณฑ์จบ กัณฑ์หลอน เครื่องอ้อย เครื่องพัน พิธีกรรม ธงผะเหวด เป็นต้น

2.กระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้ส่งสาร (sender) กระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ส่งสารอยู่ในทุกระดับ และทุกสถาบันโดยเริ่มจากหน่วยเล็ก ๆ ในสังคม คือ ครอบครัว พ่อ แม่ คนเฒ่าคนแก่ในครอบครัว ผู้ประกอบพิธีกรรม คือ พระสงฆ์ สถาบันการศึกษา คือ โรงเรียน และหน่วยงานราชการในท้องถิ่น

เนื้อหาสาร (Message) เนื้อหาสารที่ผู้ส่งสารส่งไปยังผู้รับสารแตกต่างกันตามสถานะของผู้ส่งสาร ผู้ส่งสารที่อยู่ในครอบครัวจะเป็นถ่ายทอดแนวคิดว่าบุญผะเหวด คือ งานบุญประจำปีของจังหวัด ส่วนเนื้อหาสารของหน่วยงานราชการนั้นจะเน้นที่การประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม และการประชาสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้มาท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และแสดงให้เห็นว่าบุญผะเหวดเป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ดยังได้สร้างการจดจำ ด้วยสโลแกนของงานบุญผะเหวด “กินข้าวปุ้น เอาบุญผะเหวด ฟังเทศน์มหาชาติ” เพื่อสื่อสารเกี่ยวกับการทำบุญ กินข้าวปุ้น การฟังเทศน์มหาชาติ อย่างไรก็ตามเนื้อหาสารที่เกี่ยวข้องกับบุญผะเหวด กลุ่มเยาวชน

จะนึกถึงข้าวปุ้น แต่ก็ยังมีข้อสงสัยในแง่ของความหมาย ความสำคัญของ ประเพณี ผู้วิจัย พบว่า มีการสื่อสารด้วยการสร้างความหมายใหม่ที่เพิ่มขึ้น จากปีที่ผ่านมา ในการแก้กัณฑ์หลอน ด้วยการจัดงานยิ่งใหญ่ด้วยจำนวน คนที่เข้าร่วมจากทุกชุมชน โดยการประสานจากหน่วยงานปกครองในพื้นที่ ทั้งในระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน โดยการสร้างความหมายใหม่นี้มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาสนับสนุน

ช่องทาง (Channel) ช่องทางการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณี บุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้สื่อหลากหลายโดยสื่อสารผ่าน สื่อมวลชนทั้งสื่อมวลชนในท้องถิ่นและสื่อมวลชนส่วนกลาง สื่อสังคมออนไลน์ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเคลื่อนที่ สื่อกิจกรรม สื่อการแสดง การถ่ายทอด สัญญะผ่านสื่อวัตถุ ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของผู้รับสารที่เปิดรับสื่อแตกต่างกันตามความสนใจ รวมถึงมีการเลือกใช้สื่อแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ เช่น การเปิดเพจทาง Facebook เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารเพิ่มเติม และเป็นเทคนิคในการกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมงานบุญประเพณี

ผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารของการสื่อสารเพื่อการสืบทอด ประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกันตามสถานะ วัตถุประสงค์ ของผู้ส่งสาร โดยคนในชุมชนครอบครัว คนเฒ่าคนแก่ ผู้รับสารจะเป็นคนใน ครอบครัว ลูกหลาน ผู้รับสารของพระสงฆ์ คือ พุทธศาสนิกชนทั่วไปที่ศรัทธา ในพระพุทธศาสนา และผู้รับสารของหน่วยงานราชการ คือ ประชาชนทั่วไป ทั้งคนที่อยู่ในท้องถิ่น สื่อมวลชน และกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ซึ่งการจัดงานบุญผะเหวดในปี 2562 มีเพิ่มเติมส่วนของ กิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเพิ่มกิจกรรมที่ดึงดูดเด็กและเยาวชนเข้ามา มีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการซึมซับเรื่องบุญผะเหวด

ผลการศึกษายังพบว่า การสื่อสารในช่วงก่อนและหลังปี 2534 ที่บุญผะเหวดถูกจัดให้เป็นประเพณีประจำจังหวัด มีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ เดิมการสื่อสารของประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดจะผ่านสื่อบุคคลในครอบครัว/ชุมชน สื่อบุคคลด้านศาสนา/ปราชญ์ชาวบ้าน สถาบันการศึกษา และสื่อมวลชนท้องถิ่น ในขณะที่พื้นที่ในการสื่อสารและการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับชุมชนของตนเอง แต่เมื่อบุญผะเหวดถูกจัดให้เป็นประเพณีประจำจังหวัด การสื่อสารในลักษณะเดิมยังคงอยู่ คือ การสื่อสารผ่านสื่อบุคคลในครอบครัว สื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับด้านพุทธศาสนา สถาบันการศึกษา สื่อที่ลดน้อยลง คือ ปราชญ์ชาวบ้าน สิ่งที่เพิ่มเติม คือ การสื่อสารผ่านสื่อใหม่ การสื่อสารกระตุ้นในมิติด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวของหน่วยงานรัฐ/เอกชน

3. การสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดอย่างยั่งยืน

กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อให้กลายเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นพบว่า การสื่อสารมีเป้าหมายมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารด้วยวิธีการเล่าเรื่องทั้งความเป็นมาของประเพณีและความเป็นร้อยเอ็ด และการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับบุญผะเหวด

การมีส่วนร่วม บริบทการจัดงานบุญผะเหวดทั้งในระดับชุมชนและระดับจังหวัดดังกล่าว การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวดอย่างยั่งยืนพบว่าปรากฏ 2 ส่วนส่วนแรกคือการมุ่งหวังการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจากต่างอำเภอทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมที่จังหวัดจัดขึ้นซึ่งปัจจุบันมีการเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการขอความร่วมมือของ

หน่วยงานราชการ จากการจัดขบวนแห่ 13 กันท์ การแห่กันท์หลอน การจัด
บุญกิจกรรม ตามที่ได้รับมอบหมาย ส่วนที่สอง คือ การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อ
สร้างต้นแบบในการจัดงานบุญผะเหวดในท้องถิ่นของตนเองโดยดึงกลุ่ม
เป้าหมายเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม การสร้างการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนสามารถทำได้ในรูปแบบของการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และสร้าง
การเป็นส่วนหนึ่งของงาน รวมถึงแสดงให้เห็นผลจากการจัดงานบุญผะเหวด

กิจกรรมสร้างสรรค์ การจัดงานบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ดมี
กิจกรรมที่หลากหลาย และมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน มีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากขึ้น อาจจะเป็นเนื่องจากความยืดหยุ่นของงานบุญที่สามารถปรับ
เปลี่ยนลักษณะของการจัดกิจกรรมและการเพิ่มเติมส่วนที่ขาดไปอยู่เสมอ
สิ่งสำคัญ คือ การออกแบบกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ที่ตรงกับความต้องการ
ของกลุ่มเป้าหมาย

การเล่าเรื่อง การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดของ
จังหวัดร้อยเอ็ดอย่างยั่งยืน จากการเก็บข้อมูล พบว่า กลวิธีการสื่อสารด้วย
การเล่าเรื่อง สามารถใช้เพื่อสื่อสารความหมาย ความสำคัญ การแสดงให้เห็น
เสน่ห์ของความท้องถิ่นโดยการเล่าเรื่องผ่านประเพณีอย่างร่วมสมัยในแต่ละ
กิจกรรม รูปแบบวิธีการเล่าเรื่องเกิดจากการผสมผสานทั้งเรื่องบุญผะเหวด
ความเป็นท้องถิ่นอีสาน และปรับการเล่าเรื่องหรือการนำเสนอแบบร่วมสมัย
จากประเพณีสู่พิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมเรื่องราวเพื่อถ่ายทอดแก่ผู้มาร่วมงาน

การถ่ายทอดองค์ความรู้ บุญผะเหวดเป็นประเพณีที่เชื่อมโยง
กับความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อนี้ถูกส่งผ่านจากผู้ จากรุ่นสู่รุ่น
ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับบุญผะเหวด เป็นทั้งเรื่องราวของ
ความรู้ ภูมิปัญญา จากองค์ประกอบต่าง ๆ ของกิจกรรม ทั้งเรื่องราวของ

พระเวสสันดร ขนบของงานบุญผะเหวด ความหมายของสัญญา การสื่อสารเพื่อการสืบทอดอย่างยั่งยืน พบว่า การสร้างผู้รู้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นสิ่งที่ทำให้งานบุญเกิดความยั่งยืน คงอยู่ยาวนาน โดยเฉพาะผู้รู้กลุ่มใหม่คือ เด็กและเยาวชน ซึ่งการถ่ายทอดองค์ความรู้แฝงไปกับกิจกรรมให้เกิดการซึมซับ

อภิปรายผลวิจัย

กระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอด : ผลิตทำให้ครบองค์ประกอบ การสื่อสาร

จากผลการวิจัยกระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยสามารถนำมาอธิบายกระบวนการสื่อสารเพื่อการสืบทอดทั้งรูปแบบขององค์ประกอบของการสื่อสาร และกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ในองค์ประกอบ ดังนี้ กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ซึ่งมีกระบวนการการผลิต การเผยแพร่ การบริโภค และการผลิตซ้ำ (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)

การผลิต ประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด มีการผลิตอยู่ในลักษณะ คือ ลักษณะแรก การผลิตจากฮีตที่ควรปฏิบัติของชาวอีสานการแฝงไว้ด้วยหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ลักษณะที่สอง คือ การผลิตเพื่อยกให้เป็นเอกลักษณ์หรือประเพณีประจำจังหวัด การผลิตทั้งสองลักษณะมียังคงวัตถุประสงค์หลัก คือ การถ่ายทอดความเชื่อของประเพณี วัตถุประสงค์ที่เพิ่มขึ้น คือ การสื่อสารประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดให้คงอยู่สืบไป ดังนั้นจากผลการวิจัยผู้ที่ทำหน้าที่ในการผลิตที่สำคัญ คือ สื่อบุคคลที่จะทำ

หน้าที่เป็นผู้ส่งสารถ่ายทอดเรื่องราว โดยสื่อบุคคลนี้ควรเพิ่มจำนวนผู้ผลิตหน้าใหม่ ที่อยู่ในระดับของสังคม ทั้งบ้าน วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการ/เอกชน

การเผยแพร่ ผู้ผลิตวัฒนธรรมดำเนินการเผยแพร่วัฒนธรรมทั้งในแง่มุมมองของความหมาย ผ่านช่องทางหรือรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งการเผยแพร่ประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดนั้น มีการเผยแพร่ความหมายผ่านสโลแกนของงาน มีการผลิตซ้ำรูปแบบสัญลักษณ์ แต่ยังขาดการเผยแพร่ความหมายที่แท้จริง แม้จะมีการเผยแพร่ผ่านรูปแบบและช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย

การบริโภค ผู้รับสารมีการรับรู้ความหมายหรือการบริโภคความหมาย ในระดับที่แตกต่างกัน เช่น เด็กและเยาวชนเลือกบริโภคความหมายของงานบุญผะเหวดเพียงผิวเผิน ในเรื่องการกินข้าวปุ้น แต่ยังขาดเรื่องการสื่อความหมายของพระเวส ในขณะที่กลุ่มผู้รับสารที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปเลือกบริโภคความหมายของความเชื่อทางศาสนา ความหมายของพระเวส การฟังเทศน์มหาชาติ ในขณะที่นักท่องเที่ยวบริโภคความหมายใหม่ที่ถูกนำเสนอในแง่มุมมองการท่องเที่ยว การบริโภคความหมายในเชิงสัญลักษณ์น้อยหรือคลี่คลายไป เช่น ความหมายเรื่องราวในธงผะเหวด ความหมายของข้าวพันก้อน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการกระบวนการในการเผยแพร่ และการผลิตมีวัตถุประสงค์ทั้งการสืบสานและการท่องเที่ยว ดังนั้นปัจจุบันประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดจึงอยู่ในตำแหน่งในการปรับเพื่ออรรถาธิบายสืบสานซึ่งชนบทเดิมและสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว

การผลิตซ้ำ ประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ผลิตซ้ำความหมายบุญผะเหวดหลากหลายรูปแบบทั้งการแสดง แสง สี เสียง ขบวนแห่

กิจกรรมย่อยที่สร้างผู้ผลิตซ้ำจากผู้รับสารใหม่ๆ เพื่อทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำความหมาย การผลิตซ้ำยังคงสะท้อนความหมายของผู้ผลิตเดิมทั้งรากของประเพณี คือ ความเชื่อทางศาสนาของบุญผะเหวด และการผลิตซ้ำในแง่ของเอกลักษณ์ของจังหวัดในมุมมองของการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า บทบาทสืบเนื่องของบุญผะเหวด คือ บทบาทสืบเนื่องด้านศาสนา และบทบาทที่เพิ่มมาใหม่ คือ บทบาทด้านการท่องเที่ยว แต่ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ไปอย่างสิ้นเชิงสู่การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว ดังที่ปรากฏในผลการศึกษาของ อำพร ศรีรัตน (2551) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในประเพณีบุญผะเหวด : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า วัตถุประสงค์ในการจัดงานได้แปรเปลี่ยนจากการทำนุบำรุงศาสนา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ไปเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยยึดมิติเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยสื่อมีบทบาทสำคัญต่อการจัดงานบุญผะเหวดในการโฆษณาชักชวนให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาร่วมงานบุญผะเหวด

การปรับประสาน รักษาแก่น สร้างบันไดแห่งการสืบทอด

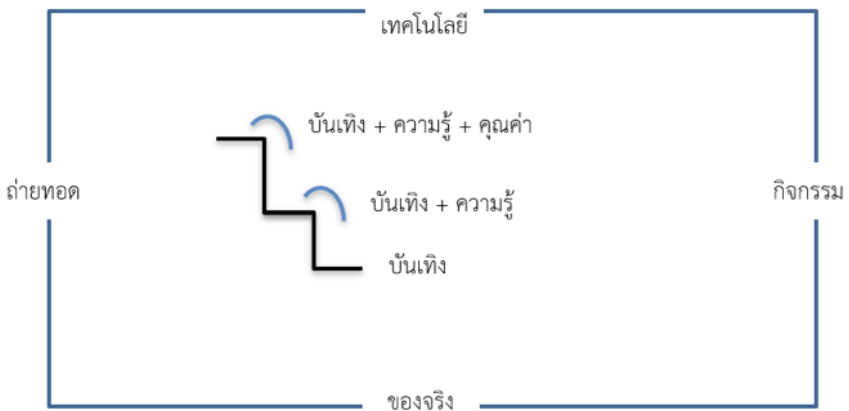
จากผลการศึกษา พบว่า ประเพณีบุญผะเหวดมีการปรับประยุกต์ตลอดเวลา การปรับประยุกต์เปลี่ยนแปลง เกิดจากปัจจัยด้านนโยบายงบประมาณ ผู้นำ และยุคสมัย กิจกรรมบางอย่างมีบทบาทคลี่คลายเพื่อรักษาให้คงอยู่และขยายสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่ เช่น รูปแบบการเทศน์มหาชาติ การเพิ่มกิจกรรมเพื่อยึดโยงกับแก่น ว่าด้วยการทำบุญใหญ่ มหาทานบารมี เช่น กิจกรรมการบริจาคเงินเพื่อไถ่ชีวิตโค กระบือ การบริจาคเงินจากการแห่กัณฑ์หลอนมีการบริหารจัดการในลักษณะของกองทุนบุญผะเหวด

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นการปรับตัวของสื่อพื้นบ้านในลักษณะของการผสมผสานแบบปรับประสาน (Hybridization) (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2548) โดยคุณลักษณะที่สำคัญที่ถูกเลือกไว้คือ แนวคิดความเชื่อของประเพณี เรื่องราวของพระเวสสันดร องค์ประกอบของประเพณีเช่นเครื่องฮ้อยเครื่องพัน ถูกนำไปผสมผสานกับรูปแบบกิจกรรมใหม่ๆ เช่น ขบวนแห่ “มหาทานบารมี ตำนานพระเวสสันดรชาดก” การประกวดครอบครัวยุ่ไฉ่รักพระเวสสันดร การแสดงแสง สี เสียง “มหาทานบารมี ตำนานพระเวสสันดรชาดก” ส่วนพิธีกรรมทางศาสนามีการปรับประสานโดยยึดขนบเดิมตามกระบวนการแต่ปรับรูปแบบให้น่าสนใจ กระชับ ตามความต้องการเพื่อตอบสนองด้านกลุ่มเป้าหมายและด้านการท่องเที่ยว เช่น การแสดงคันทันท์เทศน์ รูปแบบความยิ่งใหญ่ของการแห่กันห้อยลั่น คานีวัล

นอกจากนี้ประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดยังมีการปรับตัวในลักษณะของเพิ่มเข้ามาแทน (Addition) กล่าวคือ ของเดิม คือ บุญผะเหวดบุญเดือนสี่ที่ชาวอีสานปฏิบัติสืบต่อกันมาอันว่าด้วยความเชื่อทางศาสนา ต่อมาเมื่อปี 2534 ถูกนำเสนอในมุมของงานประเพณีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัด กิจกรรมเดิมทางศาสนาก็ยังคงมีอยู่ ในขณะที่กิจกรรมใหม่แต่เดิมเมื่อมีงานบุญผะเหวดในท้องถิ่น ชาวบ้านจะร่วมกันทำข้าวปุ้น ข้าวโป่ง ข้าวต้มมัด ในลักษณะของการร่วมกันทำร่วมกันทาน เมื่อถูกยกให้เป็นประเพณีประจำจังหวัดสิ่งที่เพิ่มขึ้นมา คือ การกินข้าวปุ้น และมีกิจกรรมอื่นที่เพิ่มขึ้นมาเกี่ยวกับข้าวปุ้น เช่น การแข่งขันกินข้าวปุ้นปลดหนี้ สาธิตการทำข้าวปุ้นโบราณ ซึ่งจากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ผ่านสื่อเกี่ยวกับบุญผะเหวดมีการรับรู้เกี่ยวกับข้าวปุ้นและมีข้อเสนอให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับข้าวปุ้นมากขึ้น เช่น การแข่งขันกันทำข้าวปุ้น เป็นต้น กิจกรรมที่เพิ่มเข้ามานอกจาก

กิจกรรมเกี่ยวกับข้าวปุ้นแล้วมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาอีสานเกี่ยวกับบุญผะเหวด เช่น การประกวดออกแบบลายธงผะเหวด กิจกรรมที่เพิ่มเข้ามาเพื่อเพิ่มกลุ่มเป้าหมายใหม่ เช่น การประกวดภาพยนตร์สั้นสืบสานตำนานบุญผะเหวด การประกวดวาดภาพงานประเพณีบุญผะเหวด กิจกรรมมีคฤศเทศน์น้อยทูตทางวัฒนธรรมบุญผะเหวด กิจกรรมแสดงเวทีศิลปินเด็กและเยาวชนคืนถิ่น

อย่างไรก็ตามจากการศึกษา พบว่า ขนบหรือพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับศาสนานั้นยังคงอยู่แต่ในขณะที่กิจกรรมประกอบอื่นๆ สามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามยุคสมัย และกลุ่มผู้รับสารซึ่งสอดคล้องกับการปรับตัวของสื่อพื้นบ้าน ที่สามารถปรับเปลี่ยน เปลี่ยนกระพี้ เพื่อรักษาแก่นของกิจกรรมพร้อมกับการสร้างตลาดผู้ชมกับผู้รับสารใหม่ ๆ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งสามารถนำเสนอแสดงตามแนวคิดของบันไดปลาโจนการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ดังแผนภาพด้านล่างนี้

ภาพที่ 1 บันไดปลาโจนการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด

ผลการวิจัย พบว่า บุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดยังขาดผู้รู้ข้อเท็จจริง คือ การสร้างผู้รู้หน้าใหม่โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน จากบันไดปลาโจนเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดแสดงให้เห็นว่าบันไดขั้นแรก คือ การวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายซึ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนมักจะเข้าใจอารมณ์และจังหวะของงานบุญว่าเป็นงานที่เคร่งครัด มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับศาสนา เหมาะกับคนที่มีอายุ ดังนั้นการปรับเปลี่ยนอารมณ์และจังหวะผ่านกิจกรรมของงานบุญผะเหวดที่สามารถให้ความบันเทิงสร้างความสนใจให้เกิดความรู้สึกอยากเข้าร่วมจึงเป็นบันไดขั้นแรก บันไดขั้นที่สอง คือ การให้ทั้งความบันเทิงและให้ความรู้ อาจเกิดจากการถ่ายทอดผ่านการสื่อสารกิจกรรมโดยตรงหรือเกิดจากการสะสมซึมซับ บันไดขั้นที่สาม คือ นอกจากความบันเทิง ความรู้ เมื่อเกิดการสังสรรค์ผ่านประสบการณ์สิ่งสำคัญคือการเข้าใจความหมายและเห็นคุณค่าของประเพณี อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นบันไดขั้นที่สามอาจต้องใช้เวลาและการสนับสนุนจากหลายฝ่าย เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เห็นทั้งของจริง เข้าร่วมกิจกรรม ใช้เทคโนโลยีเอื้อให้เกิดประโยชน์ และสุดท้ายนำมาซึ่งการถ่ายทอด ซึ่งบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2562) ได้เพิ่มกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามข้อค้นพบจากผลการวิจัย แม้เยาวชนจะเห็นของจริงจากการเข้าร่วมกิจกรรม แต่ก็ยังต้องการการสื่อสารความหมายของประเพณี การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสื่อสารในการเข้าถึงกลุ่มผู้รับสาร

การสื่อสารผ่านการสืบทอดของประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด นอกจากจะสื่อสารตามกระบวนการการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมซึ่งผู้วิจัยอธิบายตามองค์ประกอบการสื่อสาร ผลการวิจัยยังพบว่า

การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวดมีการสื่อสารจากหน่วยงานสู่ผู้นำชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรม การสื่อสารระดับผู้ปฏิบัติงาน หน่วยงานที่รับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบการสื่อสารแบบบนลงล่าง ในขณะเดียวกัน การสื่อสารจากล่างขึ้นบน คือ จากชุมชนสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การสื่อสารประเด็นปัญหาต่าง ๆ ภายหลังการจัดงานสิ้นสุดลง และการสื่อสารในแนวราบ คือ จากเพื่อนสู่เพื่อน ชุมชนสู่ชุมชน อย่างไรก็ตามการสื่อสารเนื้อหาหรือประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานรัฐ หน่วยงานเอกชนภายในจังหวัด และองค์กรภายนอกที่เข้ามาสนับสนุน คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เป็นผู้กำหนดเนื้อหาที่นำเสนอผ่านช่องทางหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของสรุณพัฒน์ ดันสุขเกษม (2547) ศึกษาการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ปัจจัยด้านการสื่อสารที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาพบว่าปัจจัยสำคัญ คือปัจจัยด้านผู้ส่งสารที่เป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่กำหนดรูปแบบและรายละเอียดของประเพณีไว้แล้ว ก่อนจะสื่อสารมายังผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง

ข้อค้นพบที่สำคัญในการศึกษาการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด การสื่อสารเพื่อการสืบทอดไม่ถูกจำกัดอยู่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น แต่รูปแบบของการสื่อสารขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารนั้น ในขณะเดียวกันบริบทการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีทำให้เกิดการสื่อสารลักษณะของวงกลม ดังแผนภาพที่ปรากฏด้านล่างนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด

การสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด เป็นการสื่อสารในรูปแบบวงกลม กล่าวคือ ทุกคนสามารถทำหน้าที่เป็นทั้งผู้รับสาร ผู้ส่งสาร เป็นผู้สร้างเนื้อหาที่ตนสนใจ และนำเสนอในช่องทางที่ตนเองสนใจ ในรูปแบบการนำเสนอที่สามารถเลือกได้เอง โดยการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีในรูปแบบวงกลมนี้เกิดขึ้นจากปัจจัยเอื้อด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และปัจจัยด้านสังคมออนไลน์ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้คนเข้าถึงสื่อ ผลิตสื่อ และนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของตนเองได้ง่ายขึ้น และปัจจัยด้านเทคโนโลยีนี้เองที่ทำให้เกิด ปัจจัยด้านสังคมออนไลน์ คือ สังคมไทยมีความยืดหยุ่นและเปิดรับการเปลี่ยนแปลงการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ สังคมจึงไม่ถูกกำหนดให้อยู่ในรูปแบบสังคมในความหมายทางกายภาพเท่านั้น แต่สังคมยังสามารถเกิดจากการรวมตัวของคนผ่านการใช้สื่อที่ไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา พื้นที่ จากข้อค้นพบผลการวิจัย พบว่ากลุ่มเยาวชนต้องการการสื่อสารทั้งในฐานะที่ตนเองเป็นผู้ส่งสารในรูปแบบ

ที่ตนเองสนใจ เช่น การถ่ายภาพ และนำเสนอผ่านช่องทางที่ตนเองใช้ใน ชีวิตประจำวัน คือ สื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงมีความต้องการรับสารด้วยการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร เช่น การสร้างแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้องกับ ภาวะแวดล้อม ส่วนกลุ่มผู้รับสารที่อยู่ในช่วงวัยทำงานรับสารเกี่ยวกับงาน ภาวะแวดล้อมจากสื่อสังคมออนไลน์รวมถึงส่งต่อข้อมูลข่าวสารที่ได้จาก ผู้อื่น และการผลิตเนื้อหาจากประสบการณ์ของตนเองผ่านสื่อสังคม ออนไลน์เช่นกัน ดังนั้นการทำหน้าที่ในการสื่อสารสามารถผลิตเปลี่ยน บทบาทตลอดเวลาในลักษณะการสื่อสารแบบวงกลมผ่านสื่อสังคม ออนไลน์ แม้ในทางปฏิบัติผู้รับสารบางกลุ่มจะทำหน้าที่ปฏิบัติงานตามคำ สั่งในรูปแบบการสื่อสารบนลงล่างแต่ในโลกออนไลน์สามารถผันตัวเองเข้าสู่รูปแบบการสื่อสารแบบวงกลมได้

การสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวด จังหวัด ร้อยเอ็ดอย่างยั่งยืน : ผะเหวด พาสูก (Phawet : PASUK Model)

กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญ ผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อให้กลายเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น พบว่า การสื่อสารมีเป้าหมายมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การสร้างสรรค์กิจกรรม เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารด้วยวิธีการเล่าเรื่องทั้งความเป็น มาของประเพณีและความเป็นร้อยเอ็ด และการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ ความรู้เกี่ยวกับบุญผะเหวด ซึ่งตามความหมายของการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนนั้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับความหมายของการท่องเที่ยวอย่าง บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 อ้างในนาตยา บุตรอยู่, 2557) กล่าวถึง แนวคิด การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถสรุปได้ 3 มิติ ได้แก่ มิติด้าน

การสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง มิติด้านการสร้างควมพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และมิติด้านการสร้างควมมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น เช่นเดียวกันกับ วิไลวรรณ ทวีศรี (2560) ศึกษา แนวคิดและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยหลักพุทธสันติวิธีของเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า การสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อด้านศาสนา ทำให้สร้างอัตลักษณ์ของชุมชน การสร้างควมยั่งยืนด้วยการรักษา และมีส่วนร่วม

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดหรือกลุ่มจังหวัดท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณี ทางธรรมชาติ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จังหวัดร้อยเอ็ดมีนักท่องเที่ยวและได้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นศักยภาพด้านท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด, 2562) ซึ่งมีการพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2561 - 2564 ด้านการเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวอย่างครบวงจรที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมและการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ของยุทธศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งแผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2561 - 2564 ฉบับปี พ.ศ. 2562 ได้ระบุวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด คือ “เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพสูง ท่องเที่ยววัฒนธรรมอีสาน และเมืองสุขภาพ ในปี พ.ศ. 2564”

การสื่อสารเพื่อสืบทอดการท่องเที่ยว และการสร้างการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ดอย่างยั่งยืน การสื่อสารนั้นต้องนำเสนอวัฒนธรรม โดยไม่ละทิ้งคุณค่าความดีงามของประเพณี และสามารถผสมผสานกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ จากข้อค้นพบจากงานวิจัยจึงนำไปสู่รูปแบบการสื่อสารเพื่อการสืบทอดประเพณีบุญผะเหวด “ผะเหวดพาสุข (Phawet : PASUK Model)” มีเป้าหมายเพื่อการสื่อสารบุญผะเหวดในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) การมีส่วนร่วมไม่ได้หมายถึงการเข้าร่วมงานบุญของชุมชนต่าง ๆ เท่านั้นแต่หมายถึงการมีส่วนร่วมในมิติของการสื่อสาร คือ คนท้องถิ่นหรือคนร้อยเอ็ดสามารถมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม มีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบุญผะเหวดที่ตนเองต้องการสื่อสาร มีส่วนร่วมในการเผยแพร่เนื้อหาในการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศผ่านการสื่อสารด้วยการประดับธงผะเหวดอาคาร บ้านเรือน การมีส่วนร่วมในการสื่อสารด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านการตลาดที่เกี่ยวข้องกับบุญผะเหวดในห้างร้านของตน การมีส่วนร่วมในการออกแบบของที่ระลึกเพื่อสื่อสารงานบุญผะเหวด การมีส่วนร่วมในการแต่งกายซึ่งเป็นสื่อสารผ่านสัญลักษณ์ประเภทหนึ่ง การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับประเพณีบุญผะเหวดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญา

2. กิจกรรม (Activity) การจัดกิจกรรมในงานประเพณีบุญผะเหวดเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีกิจกรรมที่หลากหลายแต่ลักษณะของกิจกรรมยังคงขึ้นกับหน่วยงานและกระจายพื้นที่ มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในแต่ละปี การสร้างกิจกรรมให้เป็นจุดเด่นทั้งในแง่ของการท่องเที่ยวที่สะท้อนในปัจจุบันจากการเข้ามาสนับสนุนของสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำให้ได้ภาพข่าวเพื่อสื่อสารแต่อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จะคงอยู่ยั่งยืน จนนำไปสู่กิจกรรมที่เป็นจุดเด่นเพื่อการสื่อสารของประเพณีได้นั้นต้องอาศัยการออกแบบกิจกรรมจากการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การวิเคราะห์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัย และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การจัดพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับศิลปินท้องถิ่นที่ผลิตงานศิลปะโดยกำหนดแนวคิดในการสื่อสารเกี่ยวกับบุญผะเหวด การจัดพื้นที่กิจกรรมฐานการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้ ทดลอง ทำเครื่องฮ้อย เครื่องพันจากผู้เฒ่าผู้แก่ การใช้นวัตกรรมสมัยใหม่ในการสื่อสาร เช่น การแรลลี่ผ่านแอปพลิเคชัน

3. การเล่าเรื่อง (Storytelling) ปัจจุบันสื่อมีหลากหลายช่องทาง การเล่าเรื่องบุญผะเหวดที่มีอยู่เดิมปรากฏในรูปแบบขบวนแห่ การแสดง แสง สี เสียง การเทศน์มหาชาติ ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องลักษณะการเล่าเรื่องแบบ Cross media คือ เล่าเรื่องเดียว แต่เรื่องนั้นอาจจะถูกเพิ่มเติมลดทอนเมื่อนำเสนอผ่านสื่อคนละประเภท (มรรยาท อัครจันทโชติ, 2560) บุญผะเหวดนอกจากจะเล่าเรื่องด้วยวิธีดังกล่าวแล้วยังสามารถใช้รูปแบบการเล่าเรื่องแบบ Transmedia คือ การเล่าหลายเรื่องภายใต้เรื่องเล่าเดียว แต่เรื่องย่อยแต่ละเรื่องอาจจะถูกนำเสนอผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น การเล่า

เรื่องซุกในลักษณะของละคร หรือการเล่าเรื่องกึ่งนิทานชาลิในลักษณะของการ์ตูน สิ่งสำคัญนอกจากรูปแบบวิธีการเล่าเรื่องแล้วการสร้างผู้เล่าเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารเพื่อการสืบทอดบุญผะเหวดให้ยั่งยืนต้องสร้างผู้เล่าเรื่องอย่างต่อเนื่อง โดยเรื่องที่เล่าจะต้องไม่ละทิ้งความหมายแก่นของประเพณี บุญผะเหวดเมืองศรีประกอบย่อยหลายประการที่สามารถนำเสนอด้วยลักษณะของการเล่าเรื่องได้หลายรูปแบบภายใต้บริบทของการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถทำให้การสื่อสารด้วยการเล่าเรื่องมีความสนใจมากขึ้นและสามารถนำเสนอได้ทั้งบนเทีง ความรู้แฝงไปด้วยคุณค่า การเล่าเรื่องนี้อาจจะไม่จำกัดกาล กล่าวคือ ไม่ได้อยู่ในห้วงระยะเวลาของการจัดงานบุญเท่านั้นแต่ยังสามารถเข้าไปเป็นกิจกรรมการสื่อสารในสถานศึกษาได้อีกด้วย

4. เอกลักษณะท้องถิ่นอีสาน (Unique) ความยั่งยืนของประเพณีบุญผะเหวดจะอยู่ได้เมื่อประเพณีสะท้อนให้เห็นความงดงามของวัฒนธรรมเอกลักษณะของวิถีชาวอีสาน ดังนั้นในมิติของการสื่อสาร เนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อต้องแสดงให้เห็นความสวยงามทางวัฒนธรรมของประเพณีบุญผะเหวด ทั้งการสะท้อนผ่านภูมิปัญญาอีสาน ดนตรี การแต่งกาย อาหารไมตรีจิตของผู้คน เพื่อสร้างการรับรู้ จดจำ ตระหนักเห็นคุณค่าของความงดงามนั้น

5. ความรู้ (Knowledge) บุญผะเหวดไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงประเพณีที่ถ่ายทอดความเชื่อทางศาสนา หรือทำหน้าที่ในการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่บุญผะเหวด คือ องค์ความรู้ ที่จะต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ และมีสื่อที่ทำหน้าที่สื่อสารองค์ความรู้เพื่อสืบทอดสู่รุ่นต่อไป ทั้งองค์ความรู้ที่แฝงในเนื้อเรื่องพระเวสสันดร องค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมย่อย

องค์ความรู้การสื่อสารความหมายของสัญญาะ องค์ความรู้จากภูมิปัญญา
การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ต้องสามารถสร้างความรู้สึก สร้าง
ประสบการณ์ และสร้างความรู้ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จังหวัดร้อยเอ็ดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัย
ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการวางแผนเพื่อพัฒนาจังหวัดด้านการท่องเที่ยว
การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารและการออกแบบกิจกรรม
การท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสามารถนำข้อมูลจากการวิจัย
เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มี
ความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3. การนำผลการวิจัยไปใช้ในพัฒนาการใช้สื่อที่เหมาะสมกับ
ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิด
กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่เน้นการสื่อความหมายของประเพณี
สู่ผู้รับสารรุ่นใหม่เพื่อทำหน้าที่ในการเป็นผู้ผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมให้คง
อยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาประเพณีบุญผะเหวด จังหวัด
ร้อยเอ็ดโดยภาพรวม และเก็บข้อมูลในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ.2562 เท่านั้น
การศึกษาวิจัยในอนาคตสามารถใช้ช่วงระยะเวลาเป็นเกณฑ์ในการศึกษา

เปรียบเทียบการเปลี่ยนผ่านของงานบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ดเพื่อขยายให้เห็นปรากฏการณ์ด้านการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ของบุญผะเหวดด้วย หรือการศึกษาเปรียบเทียบโดยใช้พื้นที่เป็นเกณฑ์ เช่น บุญผะเหวดในชุมชนกับบุญผะเหวดในฐานะงานประจำจังหวัด

2. การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นในการศึกษาในแง่มุมของการสื่อสารเพื่อการสืบทอดสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษาการสื่อสารโดยภาพรวมการศึกษาในครั้งต่อไปสามารถเลือกเฉพาะเจาะจงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่น การสื่อสารความหมายผ่านสัญลักษณ์ในงานประเพณีบุญผะเหวด

3. การศึกษาในการศึกษาครั้งต่อไปสามารถใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณการใช้สถิติเชิงอนุมานในการศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องรวมถึงการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาองค์ประกอบย่อยในบุญผะเหวดเพิ่มเติม ทั้งแง่มุมทางด้านศาสนา แง่มุมด้านภูมิปัญญา

4. การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งแง่มุมการสื่อสารและการท่องเที่ยว โดยใช้แนวคิดทฤษฎีทางการสื่อสารเป็นหลัก ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจจะเจาะเฉพาะประเด็นเพิ่มเติมเพื่อเชื่อมโยง เช่น การศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดร้อยเอ็ด การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การศึกษาแง่มุมด้านเศรษฐกิจและการเมือง

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2548). *สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาภาพรวมจากงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึกงานบุญผะเหวด.(2543). *หนังสือที่ระลึกงานบุญผะเหวด.ภาพสีนู้: ประสานการพิมพ์*
- นาตยา บุตรอยู่.(2557). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มโนรช จันทรพิทักษ์. (2550). *การสื่อสารเพื่อการรื้อฟื้นและสืบทอดการสวดสรภัญญะ ที่บ้านใหม่สมบุรณ์ อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มรรยาท อัครจันทโชติ.(2560). *การเล่าเรื่องแบบทราดส์มีเดียกับการสร้างความผูกพันร่วมในการสื่อสารประเด็นทางสังคม*.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลวรรณ ทวีศรี. (2560). *อัตลักษณ์ชุมชน : แนวคิดและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยหลักพุทธสันติวิธีของเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย*. *วารสารศิลปการจัดการ*. 1(2) (พฤษภาคม - สิงหาคม),63-72.

- สร้อยพัฒน์ ต้นสุขเกษม. (2547). การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม
งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2555). ร้อยเอ็ดมาจากไหน. กรุงเทพฯ : แม่คำผาง.
- สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (2562). แผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2561-
2564 ฉบับปี พ.ศ. 2562. ค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2562, จาก [http://
www.roiet.go.th/2013/](http://www.roiet.go.th/2013/)
- อำพร ศิริรัตน์. (2551). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในประเพณี
บุญผะเหวด: กรณีศึกษาอำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง